

Harmonizace v oblasti finančního práva

Ing. Mgr. Zuzana Šiková, Ph.D.
BVV11K Evropské finanční právo

Osnova:

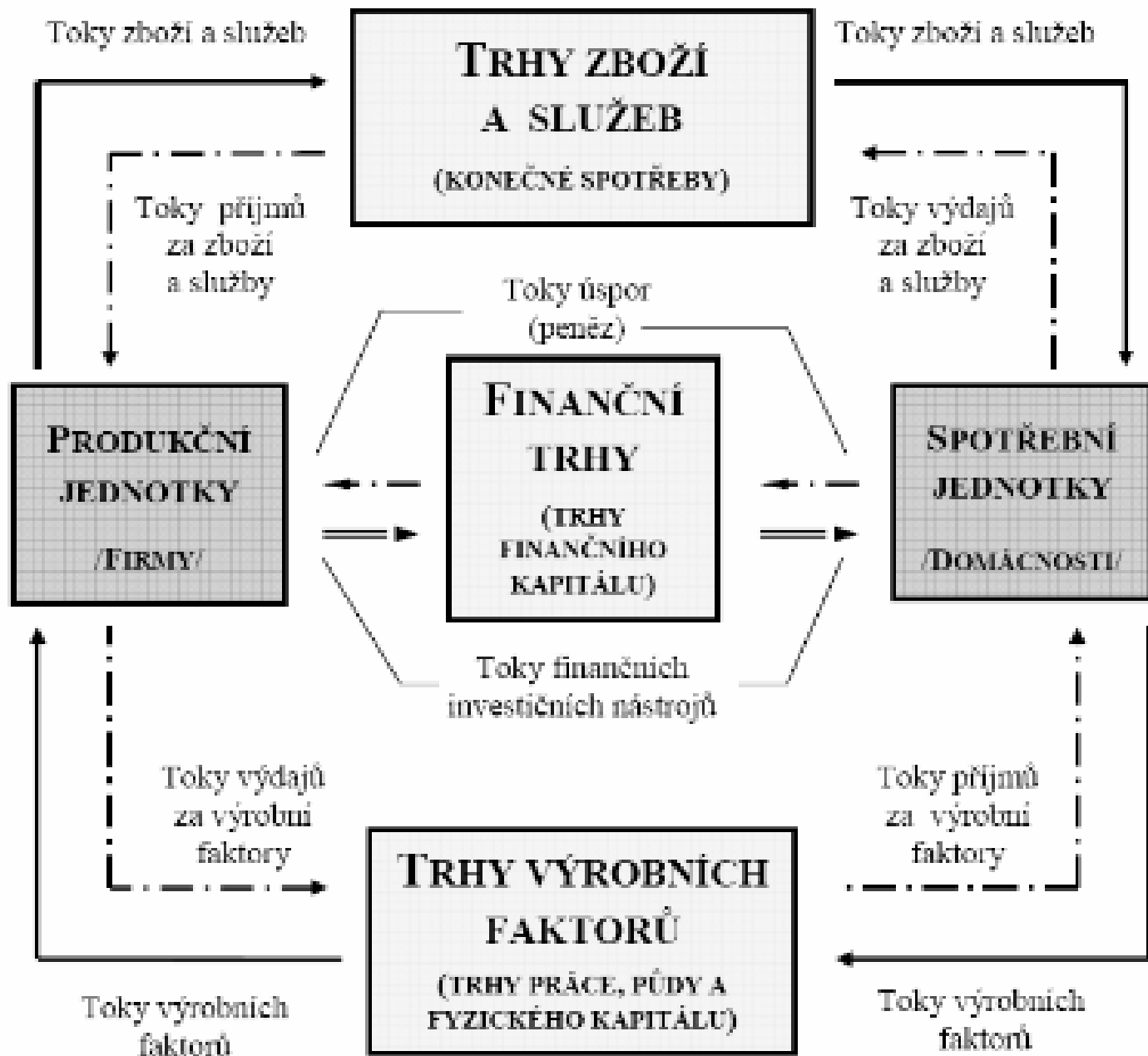
- opakování základní teorie – finanční trh
- harmonizace finančního trhu
- oblasti harmonizace finančního trhu

Finanční trh

- **Def:** *Finančním trhem obvykle rozumíme systém vztahů a nástrojů umožňujících soustředování, rozmístování a přerozdělování dočasně volných peněžních prostředků na základě nabídky a poptávky*
- z ekonomického pohledu je to trh kapitálu (mezi další patří trh výrobků a služeb, trh práce, trh půdy → někdy také pouze triáda: práce, půda, kapitál)
- trhy se navzájem propojují, podmiňují, ovlivňují
- co propojuje uvedené trhy? → tok finančních prostředků

Finanční trh

- finanční trh postaven na procesech alokace finančních prostředků od jednoho subjektu k druhému
- přesun od přebytkových jednotek k jednotkám deficitním → hlavní úkol finančního trhu, pomáhá k efektivní alokaci finančních prostředků a hladkému chodu ekonomiky

Zdroj: <http://www.person.vsb.cz/archivcd/FMMI/FS/Financni%20systemy.pdf>

Dílčí skupiny finančního trhu

- peněžní trhu** (obchod s krátkodobým kapitálem)
- kapitálový trh** (obchod s dlouhodobým kapitálem)
- devízový trh (nákup a prodej devíz)
- komoditní trh (obchod s komoditami)

Peněžní vs. kapitálový trh

- hlavní rozlišení mezi trhy: časové hledisko
- **peněžní trh** - *trh, na kterém probíhají obchody s krátkodobými dluhovými instrumenty a deriváty (se splatností do jednoho roku) mezi bankami navzájem, bankami a centrální bankou, popř. dalšími finančními institucemi a dalšími subjekty*
- **kapitálový trh** - *trh, na kterém probíhají obchody s akciovými a se střednědobými a dlouhodobými cennými papíry a deriváty na tyto instrumenty (se splatností nad jeden rok).*“ Kapitálový trh bývá taktéž někdy časově rozčleněn na střednědobý a dlouhodobý.

Harmonizace finančního trhu

- z pohledu domén finančního práva: vnější finanční právo EU (spočívá v harmonizaci právních norem)
- **harmonizace** jako závazek členského státu přizpůsobit svůj právní řád jednotným standardům nejčastěji obsaženým v příslušných směrniciích, tj. sbližování právních předpisů
- jako prostředek k vytvoření a zajištění fungování vnitřního trhu
- v rámci harmonizace oblastí finančního trhu nelze jednoznačně posuzovat pouze sbližování právních předpisů, **ale** jednotný pohled na harmonizované oblasti, a to jak pomocí směrnic, tak i nařízení

Harmonizace finančního trhu

- prostřednictvím směrnic (teoreticky) ale i nařízení (prakticky)
- **směrnice**: závazná pro každý stát, kterému je určena, pokud jde o výsledek, jehož má být dosaženo, přičemž volba formy a prostředků se ponechává vnitrostátním orgánům
- **nařízení**: obecná působnost, závazná v celém rozsahu a přímo použitelná ve všech členských státech

Historie - stručně

- první velká vlna harmonizace vnitrostátních předpisů a politik mezi 1973-1983
- proces harmonizace započaly zejména 3 směrnice:
  - první směrnice o jiném než životním pojištění (73/239/EHS) – 1973
  - první směrnice o bankovních službách (77/780/EHS) – 1977
  - první směrnice o životním pojištění (79/267/EHS) - 1979
- prohloubení nutnosti harmonizace po krizi na finančním trhu (2007-2008)

Proč harmonizace?

- z důvodu nastolení stejného „výsledku“ napříč členskými státy (ale i jednotné úpravy oblasti)
- harmonizace pomocí směrnic zohledňuje národní specifika, při upravení společného rámce
- taktéž z důvodu zamezení „center“ ve státech s mírnější regulací (harmonizovaná pravidla „centra“ zmírňují, ale neruší je → účinnější nařízení s přímou působností)
- z důvodu vzájemné propojenosti finančních trhů a globalizace
- využívána jako předstupeň jednotného vnitřního trhu

Co když státy neprovedou směrnici?

- pokud členský stát neprovede znění směrnice ve stanovené lhůtě, může být s členským státem zahájeno řízení pro porušení povinností s ohledem na nedostatečnou implementaci
- stalo se tak u České republiky? **ANO**, např. u IV. AML směrnice (viz dále)

Možný problém harmonizace?

- roztržitost právní úpravy – směrnice, nařízení, vnitrostátní akty (+ obecné pokyny a doporučení ESAs)

Problém harmonizace? *příklad prospekt*

současnost

- ZPKT (§34-35) → pár povinností + odkaz na nařízení o prospektu
- zákon o dluhopisech → základní povinnosti k dluhopisům + odkaz na nařízení o prospektu
- nařízení o prospektu (základní práva a povinnosti)
- nařízení o formátu a obsahu prospektu (formát a obsah)
- nařízení o regulačních technických normách k prospektu (doplňující údaje)

minulost

- ZPKT → pravidla dle směrnice o prospektu
- zákon o dluhopisech → základní povinnosti k dluhopisům

Oblasti harmonizace finančního trhu

- oblast bankovníctví
  - oblast investic
  - oblast pojišťovnictví
  - oblast platebního styku
- dohled a regulace ČNB*

-
- oblast AML** (*budeme se podrobněji zabývat*)
- dohled a regulace FAU, ČNB sekundárně*

- oblasti jsou vysoce regulované na úrovni EU**
- + (nově) oblast digitálních financí

Oblasti harmonizace finančního trhu

- V oblasti regulace a dohledu nad finančním trhem je ČNB součástí **Evropského systému dohledu nad finančním trhem (ESFS)** a v jeho rámci spolupracuje s Evropskou radou pro systémová rizika (ESRB) a evropskými orgány dohledu pro oblasti bankovníctví (EBA), pojišťovnictví a zaměstnaneckého penzijního pojištění (EIOPA) a cenné papíry a trhy (ESMA).
- ČNB se tak jak o orgán dohledu nad finančním trhem podílí na vytváření jednotného evropského trhu finančních služeb
- ESFS vytvořen z důvodu předcházení finančních krizí (na podnět *Larosièrov*y zprávy ze dne 25. 2. 2009, který přdestřel mechanismus decentralizované sítě dohledu)

OBLAST AML

Oblast AML - historie

- oblast AML jde napříč finančním trhem
- výchozí bod společné úpravy AML oblasti: Vídeňská konvence 1988
  - stanovena legální definice praní špinavých peněz
  - nastaven mechanismus pro mezinárodní spolupráci a uznávání trestných činů
  - první společný akt v oblasti AML
- navazuje na ni Štrasburská konvence 1990
  - přejímá definici praní peněz
  - rozšiřuje mezinárodní spolupráci v rámci všech výnosů z trestné činnosti
- další úprava Palermská úmluva 1997
  - úmluva proti národnímu organizovanému zločinu

Oblast AML – harmonizační tendence EU

- velké harmonizační tendence od roku 1991, mj. v návaznosti na uvedené konvence

významné akty:

- I AML směrnice (91/308/ECC)
- II AML směrnice (2001/97/EC)
- III AML směrnice (2005/60/EC)
- IV AML směrnice (2015/849)
- V AML směrnice (2018/843)

V českém právním řádu promítnuto do:

- 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu
- 67/2018 Sb., o některých požadavcích na systém vnitřních zásad

Oblast AML – I AML směrnice (91)

- vyvrcholení harmonizačních tendencí
- vyhotovena z důvodu jednotné úpravy ochrany finančních systémů a aby nedocházelo k nedostatečné úpravě na úrovni členských států
- obsah významně ovlivněn Vídeňskou konvencí
- týká se zejména přístupu úvěrových a finančních institucí
- jedná se spíše o zásady zákazu praní peněz a základní povinnosti
- obecný rámec opatření: identifikace, uchovávání záznamů, mlčenlivost
- neobsahuje konkrétní opatření

Oblast AML – II AML směrnice (01)

- přijata z důvodu zavedení mezinárodních postupů v AML oblasti a rozšíření působnosti pro pokrytí více subjektů finančního trhu – i na nefinanční podniky
- rozšiřuje úpravu zejména o: hlášení podezřelých podvodů, nezbytnost určení odpovědného orgánu

Oblast AML – III AML směrnice (05)

- **zavádí podstatné změny**
- upravuje podrobnější a konkrétnější postupy v oblasti identifikace klienta (zjišťování a ověření totožnosti)
- poprvé zavádí institut skutečného vlastníka
  - rozšiřuje povinnosti identifikace a kontroly i na skutečného vlastníka
- rozčleňuje kontrolu dle oblastí:
  - zohlednění typu klienta, obchodního vztahu, transakce, produktu, méně riskantní operace
- poprvé zavádí zjednodušenou kontrolu a zesílenou kontrolu
- první zmínky o RBA a PEP

Oblast AML – IV AML směrnice (15)

- vychází z III AML směrnice a RBA
- rozšiřuje oblast působnosti zejména o elektronické peníze
- rozšiřuje definici skutečného majitele + zavedení fikce
- rozšíření působnosti identifikace i na zjištění totožnosti osob v řídicí a vlastnické struktuře
- zavádí definici vysoce rizikové země
- zavádí mezinárodní hodnocení rizik
- zavádí rizikový profil klienta
- poprvé uvádí nezbytnost vyhotovení SVZ**

Oblast AML – V AML směrnice (18)

- zavedena z důvodu přetrvávajících nedostatků v případě dohledu nad finančními prostředky
- cílem bylo zamezit zbytečným překážkám fungování finančních trhů pro řadové občany a zajištění větší transparentnosti společnosti a zjištění skutečného majitele

Oblast AML – V AML směrnice (18)

- přináší zejména následující základní změny u:
  - **rizikových třetích zemí** – stanovení závazného seznamu opatření zesílené kontroly a protipatření (za účelem zamezení “forum shopping”)
  - **virtuálních měn** – rozšíření pole působnosti na poskytovatele virtuálních peněženek (týká se zejména tzv. “kryptosměrnáren”)
  - **elektronických peněz** – snížení prahové hodnoty
  - **skutečných majitelů** – zavedení automatizovaného registru o skutečných majitelích
  - **elektronické identifikace** – dání do souladu s nařízením eIDAS a zavedení možnosti elektronické identifikace klientů, tedy uznání jako platný způsoby prokázání totožnosti na základě elektronického prohlášení, potvrzení či pověřovacích údajů dle nařízení eIDAS;
  - rozšíření přístupu založeného na posouzení rizik – rozpracovává rizikově orientovaný přístup (tzv. RBA)
  - **úprava sankčních seznamů** – poprvé přímo ve směrnici

Oblast AML – V AML směrnice a národní úprava

- do českého právního řádu prostřednictvím AML zákona a AML vyhlášky s účinností od 1. 1. 2021
- velká novela provádí i neprovedené ustanovení ze IV AML směrnice (jako např. zesílenou identifikaci a kontrolu)
- z důvodu neprovedení IV AML směrnice včas, bylo zahájeno s Českou republikou řízení pro porušení povinnosti s ohledem na nedostatečnou implementaci a to pod č. 2019/2037

Oblast AML- V AML směrnice a národní úprava

- v rámci „dvojí“ implementace (IV + V směrnice) došlo ke komplexní úpravě v rámci AML zákona a vyhlášky, zejména:
  - rozšíření okruhu povinných osob
  - změna procesu identifikace a kontroly klienta (zjednodušená, běžná, zesílená)
  - rozpracování RBA
  - reforma správního trestání
  - úprava působnosti a pravomoci dozorčích orgánů
  - změny údajů shromažďovaných v centrální evidenci účtů
  - úprava identifikace na dálku
  - úprava skutečného majitele (novelou od 1.6.2021) + zavedení evidence skutečných majitelů

Oblast AML - shrnutí

- v průběhu let docházelo stále k větší harmonizaci oblasti
- u I a II AML směrnice zejména rozpracování zásad a pole působnosti
- u III, IV a V směrnice již rozpracovaná pravidla a postupy

Oblast AML – VI AML směrnice?

- vyostření dalších harmonizačních tendencí v roce 2021 – balíček pro posílení pravidel EU pro boj proti praní špinavých peněz a financování terorismu
- tento balíček má vytvořit nový a soudržnější regulační a institucionální rámec
- balíček zcela mění přístup v rámci AML oblasti (v současnosti projednáván) → ještě podrobnější úprava

Oblast AML – VI AML směrnice?

- součástí balíčku jsou 4 legislativní akty:
  - nový úřad EU pro boj proti praní peněz (nový orgán EU, který transformuje dohled a koordinuje vnitrostátní orgány)
  - **nové nařízení o AML/CFT** – vyčlenění základních opatření ze směrnice přímo do nařízení
  - VI AML směrnice – zcela mění strukturu směrnice, základní údaje jsou včleněny do nařízení, VI AML směrnice pokrývá pouze pravidla pro orgány dohledu a zpravodajské jednotky v členských státech
  - revize nařízení z roku 2015 o převodech finančních prostředků – revize nařízení s cílem umožnit sledovat převody kryptoaktiv

OBLAST INVESTIC A DIGITÁLNÍCH FINANČÍ

Oblast investic a kapitálového trhu

- cíl vytvořit unii kapitálových trhů

významné akty:

- směrnice MiFID I (2004/39/ES) – jednotné normy pro obchodování s cennými papíry s cílem zlepšit hospodářskou soutěž a ochranu investorů
- **směrnice MiFID II** (2014/65/EU) – výrazná revize MiFID I
→ zavádí řadu opatření s cílem posílit ochranu spotřebitele a transparentnost trhů
- směrnice o prospektu (2003/71/ES) – nahrazeno nařízením o prospektu (2017/1129)

Oblast investic – investiční fondy

- v národní terminologii → standardní fondy vs. speciální fondy
- standardní fondy:
  - UCITS fondy
- speciální fondy:
  - non-UCITS fondy (AIF, EuSEF, EuVECA, ELTIF)
- **POZOR** NA UNIJNÍ TERMINOLOGII A TERMINOLOGII ZISIF
- investiční fondy upravují jak směrnice, tak nařízení

Oblast investic – UCITS fondy

- **primárně upravuje směrnice UCITS** (2009/65/ES o koordinaci právních a správních předpisů týkajících se subjektů kolektivního investování do převoditelných cenných papírů SKIPCP)
- vztahuje se pouze na subjekty kolektivního investování **získaného od veřejnosti** do převoditelných cenných papírů nebo jiných likvidních finančních aktiv
- směrnice využita z důvodu koordinace vnitrostátních předpisů s cílem sblížovat podmínky hospodářské soutěže a zajištění jednotnější ochrany pro podílníky + usnadnění odstranění omezení volného pohybu podílových jednotek (podílové jednotky jako finanční nástroje)

Oblast investic – UCITS fondy

- co upravuje? povolovací řízení, povinnosti správcovských společností a depozitářů, vzájemné uznávání povolení (evropský pas), usnadnění přístupu SKIPCP na trhy členských států, informační povinnost, dohled
- do českého právního řádu vtěleno do zákona č. 240/2013 Sb., o investičních společnostech a investičních fondech
- v ZISIF jako standardní fondy § 94 ZISIF (fond kolektivního investování otevřeného typu + SICAV)

Oblast investic – non-UCITS fondy

- upravují jak směrnice, tak nařízení
- v českém právním řádu jako speciální fondy (§ 94 ZISIF) a fondy kvalifikovaných investorů (**POZOR** NA FOND PENĚŽNÍHO TRHU – UCITS I NON-UCITS)
- **AIF** – alternativní investiční fondy (směrnice o správcích alternativních investičních fondů 2011/61/EU)
- **EuSEF** – kvalifikovaný fond sociálního podnikání (nařízení 346/2013)
- **EuVECA** – kvalifikovaný fond rizikového kapitálu (nařízení 345/2013)
- **ELTIF** – evropský fond dlouhodobých investic (nařízení 2015/760)

Oblast investic – investiční fondy (1)

- v současnosti přijata AIFMD II a UCITS VI (2024) ->
*Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2024/927 ze dne **13. března 2024**, kterou se mění směrnice 2011/61/EU a 2009/65/ES, pokud jde o pověření, řízení rizika likvidity, podávání zpráv pro účely dohledu, poskytování depozitářských služeb a služeb úschovy a poskytování úvěrů alternativními investičními fondy*
- musí být provedeno do roku 2026

Oblast investic – investiční fondy (2)

- změny UCITS zejména: pověření, řízení rizika likvidity, hlášení údajů, regulační přístup, harmonizace pravidel dle úrovně pravidel v AIFMD
- změny AIFMD zejména: s ohledem na investiční fondy poskytující úvěry (úvěrové fondy)

Oblast investičních služeb – udržitelné financování

- v roce 2018 Akční plán pro udržitelné financování – součást širších opatření k harmonizaci finančních toků v rámci udržitelného financování
- udržitelné financování jako: *proces náležitého zohledňování environmentálních, sociálních a správních hledisek při přijímání investičních rozhodnutí ve finančním odvětví, což vede k vyšším dlouhodobým investicím do udržitelných hospodářských činností prostřednictvím nařízení:*
  - o taxonomii
  - o zveřejňování informací souvisejících s udržitelností
  - o referenčních hodnotách souvisejících s klimatem
  - o zelených dluhopisech (výrazně doplňuje oblast harmonizace dluhopisů)

Oblast digitálních financí

- v roce 2020 strategie v oblasti digitálních financí a regulace trhů s kryptoaktivy (projednávány návrhy)
- **nařízení MiCA** (o trzích s kryptoaktivy) → zajištění společného přístupu členských států ke kryptoměnám a tokenizaci tradičních finančních aktiv
  - proč nařízení a nikoliv směrnice? dle odůvodnění z důvodu různých přístupů členských států, jež mohou ztížit přeshraniční poskytování služeb
  - co upravuje? požadavky na transparentnost, vydávání krypto, přijetí k obchodování, povolování poskytovatelů služeb (před MiCA neregulováno – odkaz v AML → dopadá na kryptosměnárny), řízení vydavatelů, pravidla ochrany, opatření k zabránění zneužití trhu

Oblast digitálních financí

- **nařízení DORA** (digitální provozní odolnost finančních institucí)
  - upravuje IKT rizika, která dopadají na finanční instituce, ucelená pravidla v oblasti digitální provozní odolnosti na úrovni EU
  - proč nařízení a nikoliv směrnice? dle odůvodnění z důvodu mnoha různých vnitrostátních regulačních iniciativ a přístupu k dohledu (např. v případě závislosti na třetích stranách v oblasti KT), opatření na úrovni členských států pouze s omezeným dopadem skrz přeshraniční povahu rizik a nekonzistentnost, dle odůvodnění i vysoké administrativní náklady
  - co upravuje? jednotné požadavky týkající se bezpečnosti sítí a informačních systémů při provozu jejich činnosti, požadavky na řízení IKT rizik, hlášení závažných incidentů u IKT rizik, testování odolnosti, sdílení informací, požadavky na outsourcing v oblasti IKT, dohled, pravidla spolupráce

OBLAST PLATEBNÍHO STYKU, POJIŠŤOVNICTVÍ, BANKOVNICTVÍ

Oblast platebního styku

významné akty:

- první směrnice o platebních službách
- druhá směrnice o platebních službách **PSD2 (2015/2366)** – aktualizovala rámec EU pro platby s cílem přizpůsobit jej nejnovějšímu vývoji v oblasti digitálních plateb
- PSD2** je účinná od 2018
- zpřísňuje bezpečnostní požadavky, udělování povolení institucím a dohledu
- zavádí platební službu:** nepřímé dání platebního příkazu a informování o platebním účtu
- přináší velkou regulatorní zátěž – ztížené licenční řízení

Oblast pojišťovnictví

- jedna z prvních oblastí harmonizace – od 1973
- směrnice Solventnost I
- **směrnice Solventnost II** (2009/138/ES) – harmonizovala roztržštěná pravidla v odvětví životního pojištění, jiného než životního pojištění a zajišťovací činnosti, harmonizovaná pravidla pro povolení k zahájení činnosti
- v roce 2021 návrh na komplexní přezkum rámce Solventnost II – s cílem podpořit další dlouhodobé investice pojišťoven a zohlednit důsledky COVID-19

Oblast bankovníctví

- jedna z prvních oblastí harmonizace – první směrnice o bankovních službách 1977
- zejména po krizi v 2008 hlavní bod transformace finančního sektoru → rámec pro bankovníctví
- cíl vytvořit bankovní unii
- reforma bankovníctví zavedla jednotný soubor pravidel (směrnice + nařízení, CRR, CRD, BRRD):
  - přísnější obezřetnostní požadavky pro banky
  - posílenou architekturu pro dohled nad bankami
  - pravidla pro správu bank na pokraji úpadku
  - lepší ochranu vkladatelů

Oblast bankovníctví

- významná reforma → **směrnice o systémech pojištění vkladů** (2014/49/EU) – ukládá povinnost členským státům zajistit jednotnou úroveň ochrany pro vkladatele a zavést alespoň jeden systém pojištění vkladů, do kterého se musí zapojit všechny banky
- → následně doplněno evropským systémem pojištění vkladů (jako rozsáhlejší a jednotnější pojištění vkladů v eurozóně)

Otázky?

Zuzana.Sikova@law.muni.cz

Děkuji za pozornost!